

Citation:

L.J. Rogier, Levensbericht R.R. Post, in:
Jaarboek, 1968-1969, Amsterdam, pp. 271-280

Herdenking van

R. R. POST

(18 mei 1894 — 27 oktober 1968)

DOOR

L. J. ROGIER

1

De seminaries van Kuilenburg en Rijsenburg en vervolgens de rijks-universiteit van Utrecht hebben de man gevormd, wiens heengaan wij heden gedenken, en het zijn bovenal twee meesters geweest, die zijn weg bepaalden: te Rijsenburg Jan de Jong, de latere kardinaal, welhaast alwetend in de kerkgeschiedenis, en te Utrecht de stokdove Duitser Otto Alexander Oppermann. Deze vormde hem tot vakman in de mediaevistiek, nadat de eerste hem had gewonnen voor de kerkgeschiedenis en speciaal voor de periode op de kentering van middeleeuwen naar nieuwe tijd, waarin de leerling thuis zou geraken als weinig anderen.

De oude en jonge vrienden, die Regnerus Richardus Post bij zijn aftreden als hoogleraar in mei 1964 dank en hulde brachten, hadden dit dan ook met geen gepaster geschenk kunnen doen dan door het bundelen van opstellen ¹⁾, door hen gewijd aan thema's uit de boeiende tijd, waarin

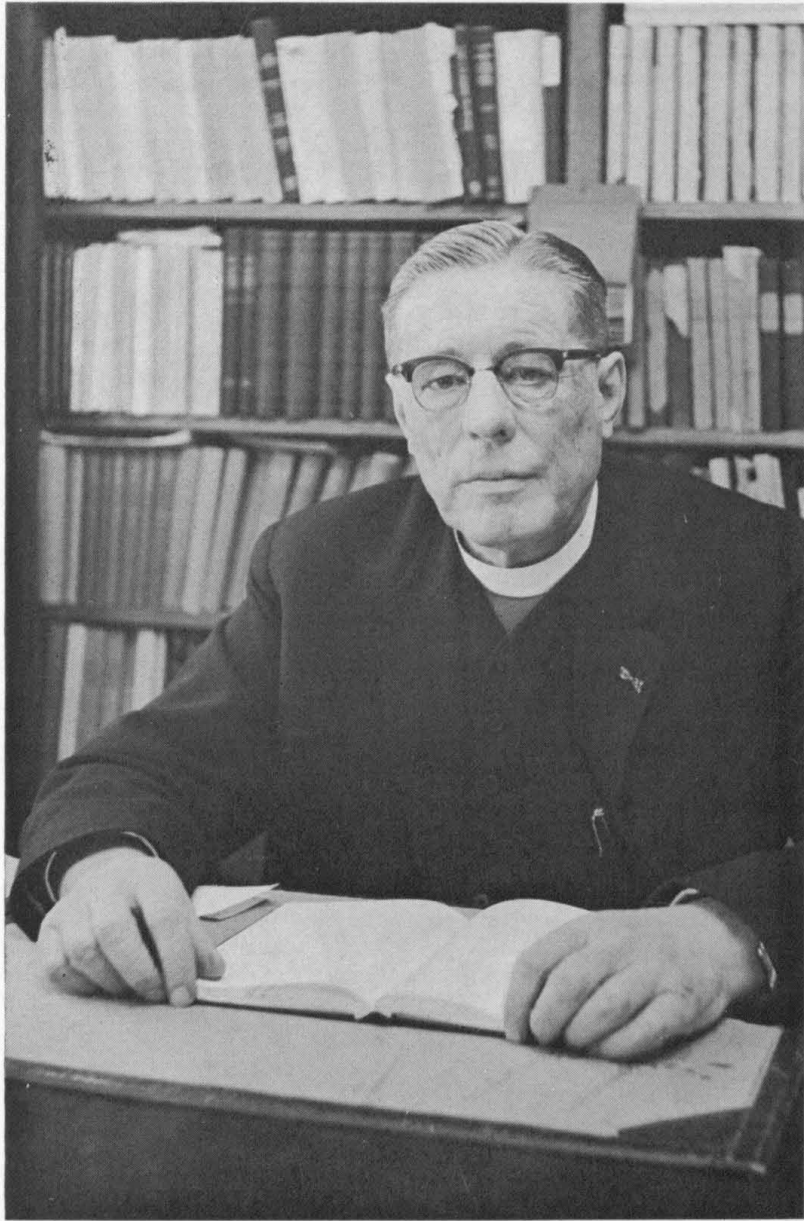
1) *Postillen* over kerk en maatschappij in de vijftiende en zestiende eeuw, aangeboden aan prof. dr. R. R. Post bij zijn afscheid als hoogleraar aan de katholieke universiteit te Nijmegen. Nijmegen 1964. — Deze bundel opent met een uitvoerig artikel over „de historicus en hoogleraar R. R. Post.” Met een verwijzing daarnaar achtte ik mij gerechtigd tot beperking in het geven van levensbiezonderheden. Ter aanvulling van de daar opgenomen tot 1 januari 1964 reikende bibliografie noem ik hier de sindsdien verschenen publicaties:

Quelques précisions sur l'année de la naissance d'Erasmus (1469) et sur son éducation. — Bibliothèque de l'Humanisme et de la Renaissance 26 (1964), pp. 489-509.

De *via antiqua* en de *via moderna* bij vijftiende-eeuwse Nederlandse theologen. Nijmegen-Utrecht 1964.

Een in het tweede deel van het Stichtse Oorkondenboek niet vermelde oorkonde. — Arch. voor de gesch. v. d. kath. kerk in Nederland 7 (1965), pp. 111-115.

Brieven van Geert Groote, datering en publicatie. — Arch. voor de gesch. v. d. kath. kerk in Nederland 7 (1965), pp. 257-286.

Copyright: foto Gelderland, Nijmegen

R. R. POST

(18 mei 1894 — 27 oktober 1968)

de mens de wereld ontdekte en daarin tevens zichzelf, het herfsttij der oude zekerheden en de lente van verkenningen in *terra incognita*, een van die perioden, waarin een lang vergode *stabilitas* geminacht wordt en de onrust heilig verklaard. Naar zulk een bewogen tijd omziend, meent de kultuurbeschouwer te ontwaren, dat de schaduw der uren, doorgaans in schijn zo statisch, zich opeens onstuimig beweegt. Dit was het, wat Burckhardt erin boeide, Burdach, Huizinga en Renaudet. Als ik aarzel om Post met hen in één adem te noemen, komt dat, doordat deze zo weinig beschouwelijk in zich scheen te hebben en de veelzijdigheid van belangstelling en bovenal de kunstzin scheen te missen, welke die anderen zo opvallend onderscheidde. En al is de schijn het wezen niet, dan houd ik het er toch voor, dat hem een en ander ontgaan moet zijn van wat die herfst mooi maakte. Hoe stug ook van zeggen, was hij echter soepel genoeg van denken en diep genoeg van gevoelen om al zijn leven met intens geboeide blik het *panta rhei* gade te slaan. Geen tijdvak nu biedt daartoe beter gelegenheid dan de vijftiende en de zestiende eeuw. Post kende de middeleeuwen grondig en misschien hield hij er ook wel van, maar genieten deed toch ook *hij* alleen van hun sterfbed.

Zijn bibliografie begint in 1920 met een artikel over Wessel Gansfort en sluit met een in het Engels gesteld standaardwerk: *The Modern Devotion; Confrontation with Reformation and Humanism*. Daarvan werd hem het eerste exemplaar ter hand gesteld op de 18de mei 1968, d.i. op zijn vierenzeventigste verjaardag, toen de naderende dood hem reeds had getekend. In de vroege morgen van zondag 27 oktober kwam echter de slag pas neer, die een eind maakte aan een in veelzijdige arbeid welbesteed leven en onze Akademie beroofde van een rustend lid, dat de kunst van het rusten nooit heeft kunnen leren. In 1946 tot haar toetreden,

Herdenking van J. F. Niermeyer. — Jaarboek der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen 1965-1966, pp. 409-415.

Johann Pupper van Goch. — Ned. Arch. voor Kerkgeschiedenis, nieuwe serie 47 (1965-'66), pp. 71-97.

Nochmals Erasmus' Geburtsjahr. — Theologische Zeitschrift 22 (1966), pp. 319-333.

Een ontwerp van een bisschoppelijke toespraak gemaakt door Erasmus. — Arch. voor de gesch. v. d. kath. kerk in Nederland 9 (1967), pp. 322-329.

Geert Grootes tractaat „Contra turrim Traiectensem” teruggevonden. Uitgegeven en toegelicht. 's-Gravenhage 1967.

Die Brüder vom gemeinsamen Leben in St. German zu Trier. — Festschrift f. Alois Thomas. Trier 1967, pp. 297-303.

De kerk aan de vooravond van de Reformatie. — Concilium 3 (1967) no. 7, pp. 54-67.

Methoden bij het beschrijven van de ideeën van vroegere theologen. — Arch. voor de gesch. v. d. kath. kerk in Nederland 10 (1968), pp. 18-37.

The Modern Devotion; Confrontation with Reformation and Humanism. Leiden 1968.

heeft hij zich tot voor kort als trouw bezoeker der vergaderingen, ook als spreker en deelnemer aan de discussie, boven vele anderen door activiteit onderscheiden.

Te Kloosterburen in de provincie Groningen geboren, werd hij langs de toen obligate weg door klein- en groot-seminarie gevormd voor de priesterwijding, die hij 15 augustus 1919 ontving. Door de bemiddeling van zijn oud-leermeester en latere Nijmeegse collega J. H. E. J. Hoogveld, die toen te Kuilenburg de wijsbegeerte doceerde, kwam hij in kennis met Gerard Brom, destijds zoveel als hoofdredacteur van het tijdschrift „de Beiaard”. Op Broms uitnodiging publiceerde hij daarin een tweetal opstellen: het reeds genoemde over Wessel Gansfort en een over het Sint-Bernardsklooster te Aduard. In de eenvoud des harten, die toen nog elke oud-seminarist uit de onschuldige oogopslag sprak, maakte hij de kritische Gerard Brom deelgenoot van zijn goed voornemen om over dit klooster een monografie te schrijven aan de hand van het in overvloed voorhanden oorkondenmateriaal. Brom, die als Utrechts student in de Nederlandse letteren c.a. nog net de vestiging der oorkonden-inquisitie aldaar meegemaakt had, stak een waarschuwende vinger op, toen de argeloze leviet moest bekennen nog nooit van oorkondenkritiek gehoord te hebben. Persoonlijk had Brom, die met Huizinga de instinctieve afkeer gemeen had van alwat de geesteswetenschappen dreigde te drijven in de richting van de exacte, voor Oppermanns bedrijf bepaald geen zwak. Altijd sterk in drastische boutaden, verzekerde hij zijn jonge vriend — naar deze zelf later graag ophaalde — dat in Oppermanns „historische kweekschool” louter sprinkhanen en wilde honing te eten gegeven werden, maar de gasten er een gezicht bij hadden te zetten, of het manna was. In elk geval moest Post de lekkernij maar slikken, wilde hij voor ongelukken bewaard blijven. Later schudde de raadsman spottend-vermaakt het baardige hoofd, toen zijn advies met zulk een ernst opgevolgd werd en aan de jongeling zo welbesteed bleek.

Immers groeide de noviet, die — opgevangen door de hartelijke en hulpvaardige J. W. Berkelbach van der Sprenkel — in oktober 1920, schutterig van schuchterheid, in het toenmalig wandeltoilet van de wereldlijke geestelijkheid de werkcollege-kamer in de Wittevrouwenstraat betrad, onder Oppermanns vleugelen uit tot diens Timoteus en wettige zoon in het geloof. Hij verbijsterde er zijn mede-gedetineerden aldra door toewijding, scherpzinnigheid en beangstigend veel-weten. Om hem te typeren haalden zij onder elkaar graag een gevleugeld woord van de meester zelf aan, oorspronkelijk voor een andere knappe student geijkt: „Er hat alle Bücher gelesen, die da sind, und noch einige”²⁾.

²⁾ De mededelingen over Posts komst naar Utrecht steunen op inlichtingen van zijn tijdgenote dr. Annie Kersbergen, thans Zr. Maria Olaf van de Carmelitessen in IJsland.

Deze karakteristiek kan het begrijpelijk maken, dat de beperkte intentie, waarmee Reinier Post begon, zich verruimde tot het besluit zich te laten inschrijven voor de volledige studie van de geschiedenis. Hij volbracht ze met de voortvarendheid, die hem levenslang bleef kenmerken: in de zomer van 1924 deed hij kandidaats-examen, in het voorjaar van 1926 doctoraal met middeleeuwse geschiedenis als hoofdvak en nieuwe geschiedenis en kunstgeschiedenis als bijvakken; 23 november 1928 promoveerde hij bij Oppermann, *cum laude*.

Post dankte aan deze leermeester een grondige opleiding in het handwerk van de mediaevist, maar ik betwijfel, of hij voor de grondige kennis van de middeleeuwse geschiedenis zelf, die hem zo bij uitstek onderscheidde, evenveel aan de goede man te danken gehad heeft, en in elk geval was hij te veel echt historicus om uit het oog te verliezen, dat diplomatiek, paleografie, chronologie, codicologie en hoe die nuttige tijdspasseringen verder mogen heten, hulpwetenschappen zijn, drempelmeiden van Clio's tempel. Het is tekenend, dat van de bijna dertig proefschriften, onder zijn leiding tot stand gekomen, er niet één een oorkondenstudie is. Hij leefde en werkte uit de overtuiging, dat geschiedvorsing het voorstadium is van geschiedschrijving, de weg ernaartoe. Het banen en onderhouden van die weg ging hem echter zozeer ter harte, dat hij onder Oppermanns leerlingen de standvastigste verdediger werd van 's meesters door Huizinga, Meilink en wat mindere goden aangevochten gelijk. Zo dat gelijk thans geen verdediging meer behoeft, komt Post — na Tenhaeff — daarvan de voornaamste verdienste toe.

2

Zijn carrière verliep rustig en natuurlijk: tot najaar 1930 was hij leraar te Kuilenburg, daarna tot eind 1936 secretaris van het Nederlands Historisch Instituut te Rome en eindelijk van januari 1937 tot september 1964 hoogleraar te Nijmegen, waar hij in de theologische faculteit de kerkgeschiedenis doceerde en in de letterkundige de middeleeuwse geschiedenis met inbegrip van de historische hulpwetenschappen. Toch zijn dubbelleven voorshands maar een tamme bedrijvigheid. In de theologische faculteit bruisten toen nog geen passies; ver van het druk gedoe der profane wetenschappen trokken de ossen der godgeleerdheid nog traagzaam de voren in het vaderlijk veld. In de faculteit der letteren kwamen de mediaevisten *in spe* maar druppelsgewijs binnen. Dat zou pas na 1945 veranderen en daarmee kreeg Post het dan ook wat drukker. Sedert 1948 vervulde hij bovendien een belangrijke functie in bestuur en beheer van de universiteit, eerst als voorzitter van de — in 1961 opgeheven — raad van bestuur en daarna tot 1964 als president-curator. De combinatie van zulk een ambt met het hoogleraarschap heb ik voor mij nooit gelukkig kunnen vinden en zeker zou zij bij een anders geaard

man geleid hebben tot ongewenste interferenties, maar deze doorzichtige mens, die ontoegankelijk was voor „inspraak” of „roddel”, nooit met de een over de ander praatte, wèl kon zwijgen, maar niet kon liegen, maakte ze tot een zegen.

Hoe hij het klaarspeelde de beslommeringen van deze bestuursfunctie, de plichten van een dubbele leeropdracht en een ononderbroken werkzaamheid als wetenschappelijk publicist te combineren, was voor iedereen een raadsel, te meer omdat hij zich nooit onttrok aan de bijkomende plichten van zijn staat en deelnam aan allerlei permanente en occasionele commissie-arbeid. Hij was lid van de Rijkscommissie voor Vaderlandse Geschiedenis en toezichthouder op enkele van haar uitgaven, curator van het Nederlands Historisch Instituut te Rome, bestuurslid van het Historisch Genootschap, redacteur van de „Bijdragen voor de geschiedenis der Nederlanden”, redactie-voorzitter van het „Archief voor de geschiedenis van de katholieke kerk in Nederland”, voorzitter van het Nuyensfonds, lid van de commissie voor de uitgave van Erasmus' werken en nog veel meer. Nergens maakte hij zich goedkoop van af. Als hoogleraar was hij de stiptheid zelf in alle onderdelen van zijn taak; als bestuurder las hij alle stukken en woonde hij alle vergaderingen bij. Het woekeren met de tijd was een stuk van zijn wezen en een vaste regelmaat het bindend element in de veelheid van zijn heterogene taken. Hij bezat een wonderbaarlijk concentratievermogen en maakte nooit de indruk gehaast of gejaagd te zijn, wel ongeduldig, als een gesprekspartner lang van stof was; hij ergerde zich soms wat al te zichtbaar aan wat hij „geleuter” noemde en dat deed hij nogal gauw.

Tot de regelmaat van zijn gedragslijn behoorde de wandeling, die hij, tenzij er een wettig beletsel intrad, elke late namiddag maakte, weer of geen weer. Zo kende heel Nijmegen hem: gaande met gelijkmatige grote stappen, de handen meestal op de rug en de open blik van de heldere ogen in de verte gericht, als op beelden uit het verleden, waarvan hij de contouren, al turend, scherper zag worden. Dan bracht hij mij de karakteristiek te binnen, die de vlot-fantaserende Motley eens uit de lucht greep ter typering van de oude Pieter Bor (1559-1635): „there was something almost sublime in his steady gaze”³⁾. Hoe navrant was voor hen, die het schaamachtig gadesloegen, in het voorjaar van 1968 zijn strompelend gaan, geleund op een stok, die te kort scheen voor zijn herculische gestalte. En nóg was zijn werkdrijf ongebroken: onder de vaak heftige pijnen door corrigeerde hij de proeven en werkte hij aan het register van het grote werk, dat zijn geestelijk testament zou worden.

Het is dit boek, dat, dank zij thema en taal, Posts naam wereldklank kan geven. De deskundige landgenoten zal het niet verrassen, al waar-deren zij dankbaar zijn rijkdom; zij kenden al lang Posts visie op de „reli-

³⁾ *J. L. Motley: The United Netherlands IV. London 1904, p. 635.*

gieuze beweging in de IJselvallei", maar voor *the world at large* moet het een openbaring zijn. Het deed de auteur al jarenlang leed, als hij in buitenlandse monografieën en syntheses steevast de mythen opgewarmd vond, die hij reeds een halve mensenleeftijd geleden aan de hand van de bronnen — „van de feiten" zei hij zelf — weerlegd had. Ook hij heeft helaas als aan den lijve ervaren, dat wat in het Nederlands gepubliceerd wordt, voor de wijde wereld doorgaans aan dovemansoren gepreekt is.

3

De lijst van Posts wetenschappelijke publicaties telt, als wij zijn talrijke recensies, wat kranten-artikelen en enige bijdragen aan lexica negeren, omstreeks honderd nummers. Zij vallen op door hun onderlinge verbondenheid. Zonderen wij een paar grote syntheses uit, dan is alles, rechtstreeks of zijdelings, kerkhistorisch van thematiek. Zijn oeuvre is dan ook in al zijn gevariëerdheid niet veelzijdig te noemen. In de sector van de oorkondenkritiek heeft hij zich, zoals ik al terloops vaststelde, nauwelijks bewogen, eigenlijk alleen als recensent en polemist, speciaal als de deskundige advokaat van Oppermanns uitgave van de *Fontes Egmundenses*. Wel heeft hij aan bronnenuitgaven gedaan, al miste hij daarvoor toch het omzichtig geduld en de filologische precisie⁴). Hij was zo helemaal geen letterknecht en was eigenlijk al tevreden, zodra aan de dierbare feiten recht wedervoer. Dat de teksten soms wat slordig in het lood kwamen te staan, deerde hem maar weinig. Ik ben geneigd aan te nemen, dat Post, als zijn aanstelling aan het Nederlands Historisch Instituut te Rome eens niet had plaatsgehad, zich met het uitgeven van bronnen nauwelijks had ingelaten. Het is daarbij pikant te weten, dat in 1930 zijn gevaarlijkste mededinger naar de Romeinse functie pater Polman was, die eerst twintig jaar later de gelegenheid kreeg zijn buitengewone be-gaafdheid voor dit soort werk te tonen.

Post gaf dan in het mede door hem geredigeerde tijdschrift „Archief voor de geschiedenis van het aartsbisdom Utrecht" — in 1959 opgegaan in het hiervóór genoemde „Archief" — uit de Romeinse archieven o.a. uit: stukken betreffende de verkiezing van de Utrechtse bisschoppen (1931) en zeventiende-eeuwse Hollandse missieverslagen (1934 en 1940); in 1936 kwam bij Nijhoff een deel van ruim vijfhonderd bladzijden „supplieken" aan veertiende-eeuwse pausen uit en in 1941 verscheen als belangrijkste vrucht van zijn verblijf te Rome in de grote serie van „'s Rijks

⁴) Ik sluit mij in dezen — als op meer punten — dankbaar aan bij een opmerking van A. G. Weiler in de voortreffelijke rede, die deze op 30 oktober 1968 in de academische rouwzitting aan zijn leermeester en voorganger wijdde. De tekst ervan wordt gepubliceerd in het „Archief voor de geschiedenis van de katholieke kerk in Nederland", jg. XI (1969), afl. 1.

Geschiedkundige Publicatiën" zijn deel van de vervolgreeks „Romeinse bronnen voor den kerkelijken toestand der Nederlanden". Hoe onbescheiden de verklaring ook mag klinken, ik geloof niet, dat iemand deze uitgave drukker gebruikt heeft dan ik⁵⁾, en de ermee opgedane ervaring moet mij tot mijn spijt doen zeggen: Post was niet gesneden uit het hout — of, wilt ge dat misschien liever: gekneet uit het leem — waaruit bronnenuitgevers behoren te worden geformeerd. Indien zijn laatste prestatie in dit genre, de in 1966 gedrukte tekst van Geert Grootes merkwaardig tractaat *Contra turrin traiectensem*, dat de schrijver van een kleine kant laat zien en de inleider van een grote, wèl geslaagd mag heten, komt de verdienste daarvan, gelijk het „woord vooraf" onverbloemd te kennen geeft, voor een deel toe aan zijn helpers Weiler en Honée.

Met zijn studie over het klooster van Aduard, een werk van ruim 450 bladzijden, opgenomen in het oude „Archief" (1922-1923), opent de rij van Posts historische monografieën. De tweede daarvan is zijn proefschrift over „Eigenkerken en bisschoppelijk gezag", dat baanbrekende betekenis had voor de zeer ten achter gebleven beoefening van de middeleeuwse kerkgeschiedenis van de Noordelijke Nederlanden. De derde was zijn „Geschiedenis der Utrechtse bisschopsverkiezingen tot 1535", een heldere belichting van de eeuwige competentiestrijd tussen de machten in de versnipperde Noordelijke Nederlanden, goeddeels gebouwd op de zoëven genoemde bronnenpublicatie (1933). Later volgden een Patriaboekje over de „Moderne devotie" (1940, herdrukt in 1950) in weerwil van een wat ongemakkelijke compositie een wel-gefundeerde reconstructie, het boek over „Scholen en onderwijs in Nederland gedurende de middeleeuwen", dat een complex van gangbare generalisaties afdoende weerlegt (1954), de rijke en rijpe studie over „Kerkelijke verhoudingen in Nederland vóór de Reformatie" (1954) en eindelijk dat indrukwekkende sluitstuk „The Modern Devotion" (1968).

Détailstudies van biografisch karakter werden gewijd aan Willibrord en Bonifatius, Bernulfus, Jeanne d'Arc, de Nederlandse missiebisschop Neercassel en bij herhaling aan Geert Groote, de vader van de Moderne Devotie, aan wiens rigorisme hij zich overigens weinig verwant voelde. Behalve grondige en uitvoerige passages in het genoemde Patriaboekje en het Engelse standaardwerk wijdde hij opstellen aan hem in 1935, 1940, 1941, 1943, 1946, 1950, 1965 en 1967. Daarbij sluiten artikelen aan over Thomas à Kempis van 1930, 1957 en 1959. Ook hier ging zijn aandacht meer en meer uit naar gestalten uit de kenteringstijd rondom 1500. Over Wessel Gansfort schreef hij in 1920 en 1948, over Adriaan VI in 1959 en 1961, over Johann Pupper van Goch in 1965 en tenslotte over Erasmus — in de nieuwe uitgave van wiens werken hij in de laatste

⁵⁾ Voor mijn „Geschiedenis van het katholicisme in Noord-Nederland in de zestiende en de zeventiende eeuw", deel II.

jaren een eigen aandeel nam — in 1936, 1953 en 1967. Het mag misschien kenmerkend voor hem heten, dat hij, behalve in zekere zin van Geert Groote, nooit een eigenlijke biografie schreef: de meeste van deze studies beperken zich tot *détails*, tot de onthulling van verborgen of vergeten feiten of tot de weerlegging van traditionele waan-zekerheden als die omtrent Erasmus' geboortejaar. Een verwante strekking hebben verder opstellen van polemisch karakter: zij opponeren omzichtig, maar onverbiddeijk tegen sacrosancte dwalingen als de overschatte betekenis van de broeders des gemenen levens voor zielzorg en onderwijs, tegen de eclectische hantering van het bronnenmateriaal, waarmee de betweterij zwart tot wit pleegt om te praten, tegen vondsten, die opkomen als vlin-
 ders van één zomer: Geert Groote als sollicitant naar het auteurschap van de Navolging, de verhuizing van de Karolingsche palts van Nijmegen naar Noyon, de ontdekking van een grote en een kleine reformatie.

Ten slotte zijn het de grote syntheses, die zijn beheersing van de middeleeuwse geschiedenis der Nederlanden en van de algemene kerkgeschiedenis onmiskenbaar openbaarden en bij een breed publiek zijn naam gemaakt hebben: anderhalf deel van H. Brugmans' achtdelige „Geschiedenis van Nederland (1935)”, de algehele herbewerking van Gosses' deel in Nijhoffs „Handboek tot de staatkundige geschiedenis der Nederlanden” (1946), de bewerkingen van de vierde en de vijfde druk van Kardinaal de Jongs „Handboek der kerkgeschiedenis” (resp. 1945-1949 en 1962-1963) en eindelijk zijn tweedelige „Kerkgeschiedenis van Nederland in de middeleeuwen” (1957).

4

Zo is dan na een langgerekt lijden een uitzonderlijk vruchtbaar geleerdenleven beëindigd. *Sed tamen exstat opus*: er is in Posts *oeuvre* zeker een en ander, dat recht heeft en kans op voortleven. Daartoe behoren, dunkt mij, bovenal die machtige Engelse synthese over de Moderne Devotie, zijn boek over de kerkelijke verhoudingen aan de vooravond van de Reformatie en zijn Kerkgeschiedenis van Nederland in de middeleeuwen, alle drie rijpe vruchten van een groeiproces van weinig minder dan een halve eeuw. Het is *hic et nunc* bovenal belangwekkend dit proces gade te slaan door aandachtig herlezen van al het geschrevene. Kort samenvattend, durf ik zeggen, dat een toenemende deskundigheid en een daardoor gerechtvaardigd zelfvertrouwen gelijke tred hebben gehouden met de groei in hem van een gezonde skepsis. Geleidelijk en geruisloos heeft hij afstand gedaan van de in zijn jonge jaren, vooral op het seminarie, niet alleen natuurlijk, maar bepaald ook plichtmatig geachte bijmengsels van apologetische en polemische strekking. In zijn oudere geschriften, ook nog in zijn aandeel in Brugmans' „Geschiedenis”, meen ik bovendien een onderton van bekommering te horen over het al te naakt

ontdekken van het beruchte „bederf in hoofd en leden” en een neiging tot afdingen op verwordingsverschijnselen, maar zijn opzettelijk onderzoek naar de kerkelijke verhoudingen in Nederland tussen 1500 en 1580 heeft hem daarvan bevrijd. Ook hem heeft de herontdekte waarheid vrijgemaakt, versterkt in zijn trouw aan de grondwet van alle geschiedschrijving: het *absit reverentia vero* van Ovidius, het beginsel, dat geen eerbied voor wie of wat dan ook de geschiedschrijver mag doen aarzelen de waarheid te zeggen. Toen een jaar of vijftien geleden een in zijn groei geknotte kloosterschool-docent in de kerkgeschiedenis in een voordracht de stelling verkondigde, dat de eerbied voor paus en kerk ons soms van bepaalde onthullingen moet terughouden, rees Post vertoornd overeind en liet hij een „kwelijk op zijn hoofs behouwen” protest horen tegen zulk liegen *ad maiorem Dei gloriam*.

Natuurlijk had ook Posts begaafdheid haar grenzen. Het harde woord moet eruit: hij was een zwak stilist en sprong vaak slordig om met de Nederlandse taal. Hij was zich dat van jongs af met spijt bewust en verklaarde eens in het openbaar⁶⁾ met de hem eigen ontwapenende oprechtheid: „Ik had de keus tussen *slecht* schrijven en *niet* schrijven en ik heb het eerste gekozen.” Maar ook 's mensen deugden bereiken zelden de graad van volmaaktheid; uit de wrevel over een eigen tekortschieten kwam bij Post de weermomstuit voort van zekere achterdocht jegens geschiedschrijvers, die naast Clio nog een of meer vreemde Muzen voor hun ogen hadden. Dit wantrouwen lag blijkbaar in zijn natuur, maar hij streed ertegen en niet geheel zonder succes. Hij werd, naar mijn indruk, wat ruimer van geest, wat dieper van gevoel met het ouder-worden en schonk nog niet lang geleden haast warme bijval aan een in dit midden gehouden voordracht over een thema uit de tijd van zijn eigen voorkeur, daarbij met bewondering gewagend van „een dimensie meer.” Het had wel iets van een capitulatie. Meer resistent was in hem enige *jalousie de métier*, die hem overgevoelig maakte voor wat hij als *trespassing upon his preserve* beschouwde.

Er waren nog andere hebbelikheden, die zijn omgeving wijs deed te ontzien: een onverwachte verstoring van zijn dagorde maakte hem veelal korzelig en wie hem verraste met een voorstel, dat enigermate met zijn routine in conflict kwam, liep alle kans op een nurkse reactie. Ook had Post, zoals ik hiervóór al opmerkte, niet altijd genoeg geduld om te luisteren. Het kwam echter allemaal zo „te goeder trouw”, zo eerlijk naar buiten en het was steeds zo vrij van een opzet tot kwetsen, dat hij er geen volhardende vijanden mee maakte, al joeg hij er, zonder het te willen of te weten, studenten, assistenten en vooral beambten weleens de stuipen mee op het lijf. In wezen was ook dit onmacht.

⁶⁾ In zijn dankwoord in de bijeenkomst in de Nijmeegse Stadsschouwburg op 25 januari 1962 ter viering van zijn vijfentwintigjarig ambtsjubileum.

Hij was een man, in wie geen bedrog woonde, wie alle hoogmoed vreemd was, maar ook alle valse nederigheid. Geheel vrij van *Streberij*, was hij — om zo te zeggen: zonder erg — gestegen tot maatschappelijke functies en kerkelijke waardigheden met attributen als een toga met toebehoren, een grootkruis, een prelatenring, een purperen mantel, een mijter. De ambten en waardigheden kon hij wel aan, want hij was rustig overtuigd, dat hij ze verdiend had, maar met die attributen kon hij niet goed overweg; hij bewoog zich nu eenmaal nooit en nergens gemakkelijk. In zijn optreden was altijd iets hoekigs, soms iets onredzaams, iets verlegens en het goed heenkomen daarvan moest wel stuursheid lijken. Door dit mom van ongemakkelijkheid zagen de studenten doorgaans spoedig heen en als zij hem als collectiviteit tegemoet traden, durfden zij er hem zelfs mee plagen, maar het was meestal ondoenlijk de hindernis te nemen, als zij alléén tegenover hem kwamen te staan. Iemand op zijn gemak zetten lukt alleen van bovenaf: een hoogleraar kan een student gewoonlijk wel over verlegenheid heenhelpen, maar hoe pakt een student een verlegen professor aan? „Zijn menselijke kwaliteiten lagen vóór je, maar je kon er niet bij”⁷⁾, schreef bij zijn dood een fijngevoelige oud-studente. Min of meer gold zoiets ook, ten minste aanvankelijk, voor hen, met wie hij als ambtgenoot of mede-lid van enig college had samen te werken, maar in hun geval was er meestal geen niveaoverschil van status of leeftijd te vereffenen. Zo verdiepte zich bij velen de collegialiteit allengs en ongemerkt tot vriendschap en bij enkelen zelfs tot een vertrouwelijkheid, waarvan de heugenis nu een weemoedig geluk is.

⁷⁾ Aangehaald bij *A. G. Weiler* (zie noot 4).